DAIVAVYAPĀŚRAYA-CIKITSĀ

(AZ ISTENI GYÓGYÍTÁS)

A betegségek spirituális-karmikus kezelése a dél-indiai Tantra és az Ájurvéda hagyománya szerint

Prof. Dr. K. Sasidharan, MD(Ay)
A *Nangelil Ayurveda Medical College* igazgatója

A konferencia témája az „Ember és Természet". Ez olyan, mintha azt mondanánk: „részhalmaz és alaphalmaz", mert az ember a Természet része.

Nagy nehézséget okoz a szanszkrit szavak angolra fordítása. Például a ***Prakṛti*** kifejezést általában Természetnek *(Nature)* fordítják. A *Prakṛti* jelentése *prakārṣena kṛta*. A *prakarṣa* jelentése: „kiemelkedőség, kiemelkedő jelleg, kiválóság", tehát a *Prakṛti* azt jelenti: „kiválóan elvégzett, tökéletesen megalkotott". És ez a jelentéstartalom nem tükröződik a *Nature* szóban.

Ember és Természet az Indiai Tudásrendszerben

Az Indiai Tudásrendszer *(ārṣa jñāna)* azt mondja:

सर्वं खल्विदं ब्रह्मं

Jelentése: „Mindez valójában *Brahman*...", valamint „A Különleges Tudás *Brahman*...". Ha ezeket együtt olvassuk, akkor azt jelenti, hogy „Mindez a Különleges Tudás". Az egész univerzum a Különleges Tudás megnyilvánulása. Ezért a Természet is ennek a Különleges Tudásnak a megnyilvánulása.

Mi a Különleges Tudás? A Tudás a megismerő és a megismert kölcsönhatásának eredménye, a megismerés eszközeinek használatával. Ezekre rendre úgy hivatkoznak, mint a **megismerő** *(pramātā)*, a megismerés tárgya, vagyis a **megismert** *(prameya)* és a **megismerés eszköze** *(pramāṇa)*.

Mivel a megismerőt mindenkor az általa megszerzett tudás határozza meg, szükségszerűen különböznie kell a megismerés tárgyától, amely ily módon önmagában nem határozható meg. Ebből levonható a következtetés, hogy a megismerőnek és a megismertnek mindig különbözőnek kell lennie, és a megismerő nem ismerheti meg önmagát.

Mert ha ez megtörténne, akkor a megismertet, vagyis a megismerés tárgyát is meghatározná a keletkező tudás. Ez csak akkor következhet be, amikor a **megismerő és a megismert egyesül**, és ekkor **ő maga válik a Tudássá**.

Hétköznapi értelemben a tudás a megismerő és a megismerés tárgyának elkülönítettségét feltételezi. A valódi bölcsesség *(prajñāna)* az a Különleges Tudás, amikor a megismerő és a megismerés tárgya eggyé válik, és így mindkettő maga lesz a Tudás. Mivel mindkettő a Különleges Tudás megnyilvánulása, ezért lényegüknél fogva ezek egy folytonosság részei, akárcsak a jeget, vizet és gőzt tartalmazó rendszer.

Az Indiai Tudásrendszer és az Ájurvéda összefüggése

Az indiai tudás legősibb fennmaradt és legkiemelkedőbb könyvei a Védák.

Négy Véda létezik: *Ṛg, Yajur, Sāma* és *Atharva*[1]. Ezek az Indiai Tudásrendszeren belül a *nigama* néven ismert kategóriába tartoznak. A *Veda* a Tudást jelenti, a *nigama* pedig következtetést. Mindaz, amit a *nigama Védákban* elbeszélnek, az az *āgama* folyamatából származó eredmény, ahol az *āgama* a megérkezést vagy a Tudás megszerzését jelöli.

Úgy tartják, hogy az első *Manu (Svāyambhuva Manu)*[2], akitől minden *mānava* (azaz az emberiség) származik, egy *vāgbhava* néven ismert mantrát[3] használt a Tudás – vagyis a *Veda* – elsajátításához.

Mivel a Védák a *prajñāna* tapasztalatot írják le (azt az állapotot, amikor a megismerő a megismerttel egyesül, és Tudássá válnak), és amelyet a látnokok *(ṛṣi, rishi)* az *āgama* útján sajátítottak el, mi, akik ma elsősorban az európai szillogizmus logikáját alkalmazzuk, gyakran úgy érezzük, hogy ezek a szövegek nem mások, mint egy őrült ember értelmetlen fecsegései.

Többek között ilyen kijelentések találhatók bennük:

तदेजति तन्नैजति तद्दूरे तद्वन्तिके ।
तदन्तरस्य सर्वस्य तदु सर्वस्यास्य बाह्यतः ॥ (ईश ५) ॥

---

[1] ***A négy Véda*** *(Caturveda):* az Egyetemes Tudás négy megnyilvánulási formája.
- ***Ṛgveda:*** a dicsőítő fohászok és himnuszok gyűjteménye. A Tiszta Tudás *(jñāna)* forrása, amely feltárja a létezés törvényszerűségeit, és elvezet a kozmikus rend felismeréséhez.
- ***Yajurveda:*** a rituális formulák és áldozati szertartások rendszere. A szakrális cselekvés *(karma)* útja, amely a szellemi elveket átülteti a gyakorlatba.
- ***Sāmaveda:*** a himnuszok dallamba és ritmusba öntött formája. A hangvibráció elsajátításának és az áhítat *(bhakti)* gyakorlásának eszköze.
- ***Atharvaveda:*** a mindennapi élethez kapcsolódó, betegségektől és ártó hatásoktól védő, gyógyító és jólétet célzó mantrák gyűjteménye.

[2] ***Manu (Svāyambhuva Manu):*** az emberiség ősatyja. Őt tekintik az első embernek, akitől minden mai ember származik. Érdekesség, hogy a védikus iratokban (pl. a *Śatapatha Brāhmaṇában*) *Manu* a nagy vízözön túlélője is. Matsya, Viṣṇu isten hal-avatárja mentette meg őt egy bárkában, hogy a pusztulás után az emberiség fennmaradhasson, és hogy a társadalmi rend és az erkölcs *(dharma)* helyreálljon.

[3] ***Vāgbhava-mantra:*** a védikus és tantrikus hagyomány egyik legjelentősebb mantrája, amely a beszéd, a tudás és a bölcsesség feletti uralomhoz kapcsolódik. A Hangból fakadó teremtő elv ereje.

„Mozog. Nem mozog. Távol van. Közel van. Mindenben benne van. Mindenen túl van." (Íśa-upaniṣad)

नाहं मन्ये सुवेदेति नो न वेदेति वेद च ।
यो नस्तद्वेद तद्वेद नो न वेदेति वेद च ॥ (केन २/२) ॥

„Nem tartom ismertnek. De ismeretlennek sem. Ismerem. Közülünk az ismeri, aki ismertként és ismeretlenként ismeri." (Kena-upaniṣad)

यस्यामतं तस्य मतं मतं यस्य न वेद सः ।
अविज्ञातं विजानतां विज्ञातं अविजानतां ॥ (केन २/३) ॥

„Aki nem tudja, tudja. Aki tudja, nem tudja. Ismeretlen a megismerő számára. A nem-megismerő számára ismert." (Kena-upaniṣad)

Az Indiai Tudásrendszer különböző ágazatai megerősítik, hogy ez a *prajñāna* az, amely az alászállás *(avatāra)* többlépcsős folyamata révén egyre durvább és durvább szubsztanciákat hoz létre, megnyilvánulva végül az öt elem *(pañcabhūta)*[4] szintjén. Minden szakaszban a besűrűsödő anyag ***(padārtha)*** egyre inkább kondicionálttá válik azáltal, hogy korlátozza önmagát.

Az ember ezek közül a legdurvábbakból, nevezetesen az öt elemből épül fel, amelyeket a természet alapminőségei *(guṇa)*[5] határoznak meg, és öt érzékszervvel *(jñānendriya)* és öt „cselekvő szervvel" *(karmendriya)* rendelkezik.

A *Tantra-śāstra*[6] szerint az Ősanyag *(Prakṛti)* a 13. helyet foglalja el a kozmológiai princípiumok *(tattva)*[7] hierarchiájában. A *Tantra-śāstra* azt is kijelenti, hogy a hallható hang *(vaikharī)* a Legfinomabb Hangból *(Parā Vāk)*[8] nyilvánul meg.

---

[4] ***Pañcabhūta:*** az öt őselemet (föld, víz, tűz, levegő, éter) jelenti, amelyek a fizikai világ és az emberi test építőkövei.

[5] ***Guṇa:*** az anyagi természet *(Prakṛti)* három alapvető minősége vagy kötőereje. Minden létezőt áthatnak, és meghatározzák a mentális, valamint a fizikai állapotot.

- *Sattva:* a tisztaság, világosság és harmónia minősége. Tudatosságot, belső világosságot és spirituális éberséget eredményez.
- *Rajas:* az aktivitás és a mozgás minősége. A dinamizmus és kezdeményezőkészség forrása, de nyugtalansághoz és elégedetlenséghez is vezethet.
- *Tamas:* a tehetetlenség és sötétség minősége. Stabilizáló hatású lehet, ugyanakkor tompasághoz, lustasághoz és tudatlansághoz vezethet.

[6] ***Tantra-śāstra:*** a spirituális és rituális gyakorlatok *(sādhanák)* rendszere. A tudat és a dinamikus, teremtő Isteni Energia *(Śakti)* irányított alkalmazásán keresztül a felszabadulás *(mokṣa)*, valamint a világi beteljesülés *(bhukti)* elérését célozza.

[7] ***Tattva:*** szó szerint „lényegi valóság". A védikus bölcseletben a *tattvák* azok a valóságszintek vagy kozmológiai princípiumok, amelyek a legfinomabb szinttől (az Abszolútumtól) a legdurvább anyagi szintig építik fel a létezést, és fokozatos sűrűsödés révén megtestesítik a fizikai univerzumot.

[8] ***Legfinomabb Hang (Parā Vāk):*** a Hang „nyugalmi állapota", mielőtt a dinamikus teremtési folyamat elindulna. A Hang legfinomabb megnyilvánulatlan szintje, amely a Tiszta Tudattal azonos. Paradox módon gyakran nevezik „néma beszédnek" is, mivel megelőzi a gondolati és fizikai formákat. Valójában a tiszta csend állapota. Mint megnyilvánulatlan rezgés, arra utal, hogy a feszültség (energia) már jelen van, de még nem öltött formát. Fontos megjegyezni, hogy ez nem azonos az *Oṃ (Aum)* szótaggal, hanem a teremtés folyamatában – kauzális értelemben, nem pedig a mi lineáris időnkben – megelőzi azt.

Ezért a *Ṛgveda* himnuszait három frekvencián recitálják, nevezetesen: *udātta*, *anudātta* és *svarita*[9]. Ezekből fejlődik ki a hét zenei hang *(saptasvara)*[10].

Minden összefügg mindennel: Asztrológia, Tantra, Ájurvéda, zene... Ennek fényében tárgyaljuk az Isteni Gyógyítás, azaz a ***daivavyapāśraya-cikitsā***[11] rendszerét.

Az Ájurvéda maga *upavédaként*, vagyis kiegészítő tudásként ismert. Létezik egy másik kiegészítő tudáskészlet is, amelyet *Vedāṅga* néven ismerünk. Ezek a következők: *Śikṣā, Vyākaraṇa, Kalpa, Nirukta, Chandas* és *Jyotiṣa.*[12]

Az Asztrológia (*Jyotiṣa,* azaz a „fény tudománya") a védikus rendszer része, amely gyakorlati módszereket használ a múlt, jelen és jövő elemzésére a bolygók állása, az állatövi helyzetek, a csillagképek, a természet jelei és jelzései, valamint az asztrológus személyes intuíciói alapján.

Keralában, ahol az Ájurvéda kiemelkedő szerepet tölt be, a korabeli orvosok *(vaidya)* jártasak voltak az asztrológiai eszközök használatában. Amikor találkoztak egy beteggel – vagy bárkivel, akit a beteg küldött – eldöntötték, hogy a betegség azonnal gyógyítható *(sukhasādhya)*, gyógyíthatatlan *(asādhya)*, vagy nehezen gyógyítható *(kṛcchrasādhya)*. Ezután eldöntötték, hogy fizikai betegségről *(vyādhi)* vagy spirituális jellegű betegségről *(bādhā)* van-e szó. Fizikai betegség esetén ájurvédikus kezelést, spirituális jellegű betegség esetén pedig tantrikus rítusokat alkalmaztak. Néha a kettőt ötvözték úgy, hogy mantrák rezgésével töltötték fel a gyógyszereket. Előfordult, hogy a beteget egy tantrikus mesterhez irányították speciális rítusok elvégzésére.

---

[9] A *Ṛgveda* himnuszait nem monoton módon, hanem három meghatározott intonációs szinten recitálják, ami biztosítja a hangzó szöveg energetikai tisztaságát és teremtő erejét. Az ***anudātta*** az alaphangként működő, mélyebb tónus, az ***udātta*** az emelt, magasabb hangmagasság, míg a ***svarita*** egy hajlított, lejtő intonáció, amely az emelt és az alaphang közötti átmenetet és dinamikát hozza létre. E hármasságot a recitáló papok egyes hagyományokban rituális kézmozdulatokkal *(hasta)* kísérik, vizuálisan is leképezve a hangzó energia hullámzását.

[10] ***Saptasvara:*** az indiai hagyomány hét alapvető zenei hangja. Érdekesség, hogy a hindu – különösen a tantrikus – hagyományban a hét hang nem csupán zenei skála, hanem az univerzum alappilléreinek, illetve alapvető rezgésmintázatainak kifejeződései. Mindegyik hang szimbolikusan egy-egy élőlényhez, színhez, istenséghez és egyéb minőségekhez kapcsolódik. (A szimbolikus megfeleltetések főbb elemeit összefoglalva lásd később a táblázatban.)

[11] ***Daivavyapāśraya-cikitsā:*** szó szerint „isteni vagy természetfeletti erőkön alapuló terápia". Az Ájurvéda három fő gyógyítási rendszerének egyike, amelyet rituális vagy szakrális gyógyításnak is nevezünk. Nem fizikai beavatkozásokra, hanem spirituális eszközök használatára épül.

[12] ***Védāṅga:*** szó szerint „a Védák végtagjai". A védikus hagyomány hat segédtudománya, a szent szövegek megőrzésének és helyes alkalmazásának rendszere:

1. *Śikṣā:* hangtan és kiejtés, a mantra pontos hangzásának, rezgésének megőrzése.
2. *Chandas:* metrika és ritmus, a versek rezgésmintázata.
3. *Vyākaraṇa:* nyelvtan, szerkezet és szóalakok.
4. *Nirukta:* etimológia és ezoterikus jelentésmagyarázat.
5. *Kalpa:* rituáléelmélet és szertartási szabályok.
6. *Jyotiṣa:* asztronómia, asztrológia és időszámítás, a rítusok kozmikus időzítése.

A gyógyításhoz horáris asztrológiát *(praśna-jyotiṣa)*, a természet jeleinek értelmezését *(nimitta)*, a **„Hétszeres"**[13] vagy **„Tízszeres"**[14] **ájurvédikus vizsgálatot** és sokféle más kezelési módszert is használtak.

Érdekes megjegyezni, hogy az indiai asztrológiában minden bolygó a hét fő szöveti elem *(dhātu)*[15] egyikéhez van hozzárendelve. Így az asztrológia megmutatja az orvos számára, hogy melyik az a károsodott *dhātu*, amely a betegséget okozza. A *Tantra-śāstra* szerint a hét fő energiaközpont *(sapta-chakra)*[16] szintén az egyes bolygókhoz kapcsolódik.

A probléma az, hogy az Indiai Tudásrendszert a modern nyugati tudományos eszközök használatával elemzik, aminek számos korlátja van. Először is, az angol nyelv használata, amely – amint az elején rámutattunk – nagyon korlátozott a szanszkrithoz képest.

Egy másik példa erre a *padārtha* kifejezés. Önmagában azt jelenti: a „szó jelentése" vagy a „jelentéssel bíró dolog". Az Indiai Tudásrendszerben a *padārtha* bármi, ami megismerhető. Amikor angolra fordítják, a *padārtha* „tárggyá" *(object)* válik – azaz egy olyan dologgá, amit láthatsz és megérinthetsz, és ami nem él *(Merriam-Webster Dictionary)*. Míg a szanszkritban a *dravya*[17] – vagyis a látható és tapintható létező – csak az egyik a *hét padārtha*[18] közül.

Másodszor, a nyugati tudomány úgy tekinti, hogy „minden, ami létezik, megismerhető", ami ellentétes a fentebb kifejtett indiai tudásszemlélettel. Ezért a mai Ájurvéda lealacsonyodott és eltorzult egyfajta karikatúrává, ahol a régi tudás 75%-át már egyáltalán nem alkalmazzák, és nem is adják tovább a tanulóknak. Mindezt szem előtt tartva elemezzük a ***daivavyapāśraya-cikitsā*** folyamatait.

---

[13] ***„Hétszeres vizsgálat"*** *(Saptavidha-parīkṣā):* a test hét fő alkotóelemének állapotát vizsgáló módszer, amely a szövetek (pl. vér, izom, csont) minőségét és egyensúlyát elemzi a kezelési stratégia felállításához.

[14] ***„Tízszeres vizsgálat"*** *(Daśavidha-parīkṣā):* átfogó diagnózis, amely tíz szempontot mérlegel: a páciens alkatát *(prakṛti)*, kóros állapotát *(vikṛti)*, szöveteinek erejét *(sāra)*, testfelépítését *(saṃhanana)*, testarányait és méreteit *(pramāṇa)*, alkalmazkodóképességét és egyéni érzékenységét *(sātmya)*, mentális erejét *(sattva)*, emésztőkapacitását *(āhāra-śakti)*, fizikai teherbírását *(vyāyāma-śakti)* és életkorát *(vayas)*.

[15] ***Dhātu:*** szó szerint „szöveti alkotórész", „alkotóelem", „fenntartó". Az Ájurvédában a fizikai testet felépítő hét szöveti réteg *(sapta-dhātu):* csont *(asthi)*, zsír *(medas)*, izom *(māṃsa)*, vér *(rakta)*, bőr *(tvak)*, csontvelő *(majjā)* és reproduktív esszencia *(śukla* vagy *śukra)*, amelyek egymásra épülő metabolikus láncot alkotnak. A tantrikus hagyományban a *dhātu* tágabb értelemben a testet és tudatot alkotó öt elemet és a finomfizikai esszenciákhoz kapcsolódó belső alkímiai „nyersanyagot" is jelöli. Ennek célja az energia és a fizikai *dhātuk* finomítása, illetve szellemi életerővé *(ojas)* alakítása.

[16] ***Sapta-cakra:*** a gerincoszlop mentén, a szubtilis csatornák *(nāḍī)* találkozási pontjainál elhelyezkedő energiaközpontok. Nem fizikai szervek, hanem a lét és a tudat különböző szintjeit (anyagi, érzelmi, spirituális) képviselik, valamint meghatározott hangrezgésekkel rezonálnak.

[17] ***Dravya:*** alapvetően „anyagot" vagy „szubsztanciát" jelent. Az Ájurvédában viszont minden olyan anyagra utal, aminek gyógyhatása van (legyen az gyógynövény, ásvány vagy akár állati eredetű összetevő).

[18] ***Hét padārtha:*** a klasszikus indiai bölcseletben az a *hét alapelv*, amely a létezés minden megnyilvánult formáját leírja: a szubsztancia *(dravya)*, a minőség *(guṇa)*, a cselekvés *(karma)*, az általánosság *(sāmānya)*, az egyediség *(viśeṣa)*, a lényegi és elválaszthatatlan kapcsolat *(samavāya)*, valamint a hiány *(abhāva)*.

Ájurvéda

Az Ájurvéda, mint tanítás *(śāstra),* elméletében és gyakorlatában is többdimenziós: magában foglalja a természet alapelveinek megértését, valamint a mindent átható, végső teremtő erő felismerését. Több mint pusztán biológiai tudomány: **ez a test és a lélek teljességének és egységének megértése**.

Az Ájurvéda elmélete és alkalmazásai jelentősen különböznek a jelenlegi orvosbiológiai tudományoktól, mivel ez a rendszer saját, a testre, az elmére és a lélekre vonatkozó biológiai koncepciókkal rendelkezik. Figyelembe véve azt az állítást, hogy az Ájurvéda az *Atharvaveda upavédája*[19], kapcsolata a védikus tudásrendszerekkel kétségbevonhatatlan, és ebben az összefüggésben kell megérteni.

Az Ájurvéda tudásának átadását Brahmā indította el, majd később különböző tanítványok kapták meg, ami e tanítás tagadhatatlan ősi voltát mutatja. Bár a terjesztő, Ācārya Caraka[20] neve említésre kerül a *Śuklayajurveda*[21] bizonyos vonatkozásaiban, a *Caraka-saṃhitā*[22] szerzője úgy tűnik, nem azonos vele.

विघ्नभूता यदा रोगाः प्रादुर्भूताः शरीरिणाम् । तपोपवासाध्ययनब्रह्मचर्यव्रतायुषाम् ॥ ६ ॥
तदा भूतेष्वनुक्रोशं पुरस्कृत्य महर्षयः । समेताः पुण्यकर्माणः पार्श्वे हिमवतः शुभे ॥ ७ ॥

Caraka hangsúlyozza többek között az önfegyelem *(tapas)*, a böjt *(upavāsa)* és a szent szövegek tanulmányozásának *(adhyayana)*[23] fontosságát az életben elérendő megszabaduláshoz. A korábbi életek láthatatlan következményei kihatnak a jelen életre, az Ájurvéda pedig valóban képes befolyásolni a múltbéli tettek e rejtett hatásait.

Az egészség az elsődleges tényező az emberi élet **„négy céljának"**[24] elérésében, és a betegségek akadályt képeznek e célok megvalósításában *(Ca. Sū. 1/7)*. Caraka szerint, a betegségek megnyilvánulásai többdimenziósak, és akár az egyén korábbi születéseihez is visszanyúlhatnak.

---

[19] ***Upaveda:*** szó szerint „mellék-Védák". Olyan gyakorlati tudományágak gyűjtőneve, amelyek a védikus bölcseletet a mindennapi életben alkalmazzák. A hagyomány szerint minden fő Védához kapcsolódik egy-egy *upaveda*. Ilyen például az orvostudomány *(Āyurveda)*, a zene és előadóművészet tudománya *(Gandharvaveda)* vagy a harcművészet és hadtudomány *(Dhanurveda)*.

[20] ***Ācārya Caraka:*** az Ájurvéda legfontosabb történeti alakja. Neve „vándorló tanítót" jelent. A hagyomány szerint a védikus tudást és a közvetlen tapasztalati orvoslást egyesítve fektette le a belgyógyászat alapjait. Habár a történészek Ācārya Caraka megjelenését általában az i. e. 3. század és az i. sz. 2. század közé teszik, maga az ájurvédikus hagyomány jóval korábbi, több ezer éves védikus gyökerekkel rendelkezik.

[21] ***Śuklayajurveda:*** a „Fehér Yajurveda". A védikus áldozati szertartások rituális formuláinak gyűjteménye, amelyben a mantrák és a hozzájuk tartozó magyarázatok elkülönítve szerepelnek.

[22] ***Caraka-saṃhitā:*** az Ájurvéda alapvető, enciklopédikus jellegű kézikönyve.

[23] ***Adhyayana:*** szó szerint „tanulmányozás" vagy „belemélyedés". A védikus hagyományban a szent szövegek rendszeres, fegyelmezett elsajátítása. Ez nem csupán elméleti megértést, hanem a szövegek pontos, hangos recitálását és a tanítás közvetlen, Mestertől való befogadását is jelenti, melynek révén a tudás élő tapasztalattá válik.

[24] ***Az emberi élet „négy célja"*** *(puruṣārtha):* a védikus hagyomány szerint az emberi lét kiteljesítésének négy pillére: 1.) *Dharma:* erkölcsi világrend, kötelesség és spirituális integritás, 2.) *Artha:* tisztességes úton szerzett anyagi jólét és biztonság, 3.) *Kāma:* az érzelmi és érzéki beteljesülés, 4.) *Mokṣa:* felszabadulás a születés és halál körforgásából, az önmegvalósítás végső állapota.

Betegségek

द्विविधा व्याधिः –
१. प्रत्युत्पन्नज
२. पूर्वकर्मज (अष्टाङ्गसङ्ग्रह २१।३)
जन्मान्तरकृतेन तु पूर्वम् । तत्तु पुनर्दैवाख्यमुपपन्नञ्च नियतानियतभेदेन प्राक् ।
व्याख्या –
एषां हेतुर्नादृष्ट उत्पन्नश्च ते दैवजन्मानो ज्ञेयाः ।

Ebben az összefüggésben az olyan meghatározások, mint *daivabala-pravṛtta-vyādhi*[25] vagy *pūrva-karmaja-vyādhi*[26], más rendszerekkel ellentétben feltárják, hogy a betegség megnyilvánulásai, okai sokrétűek és a kórfolyamat egy eltérő dimenzióját képviselik. Caraka kiemeli, hogy a bűnös cselekedetek *(pāpakarma)* is okozhatnak megbetegedéseket *(Ca. Śā. 1/117)*, ami a karmából született betegség *(karmaja-vyādhi)* kialakulásához vezet. Ezért különféle módokat ír le ezek kezelésére.

Caraka kétféle betegségcsoportot említ eredetük szerint:

1. ***Pratyutpanna-karmaja:*** A jelenlegi életünk cselekedeteiből eredő betegségek, különösen az előírt életmóddal és szabályokkal ellentétes tevékenységek következtében.
2. ***Pūrva-karmaja:*** Az előző életek cselekedeteiből származó betegségek. Ezeket felsőbb vagy égi *(daiva)*[27] eredetűnek is nevezik.

Tehát a bölcs tanítók *(ācārya)* rámutatnak, hogy bizonyos megbetegedések a jelen életben elkövetett, „látható" tettek következményei, míg mások korábbi életek „láthatatlan" (karmikus) tetteihez kapcsolódnak, és sorsszerűek. Akár mindkét tényező együttes jelenléte is megbetegedéshez vezethet.

[25] ***Daivabala-pravṛtta-vyādhi:*** a rajtunk kívül álló felsőbb erőktől származó betegségek. Ide tartoznak a karmikus hatások mellett a természeti csapások, balesetek vagy járványok okozta megbetegedések is.
[26] ***Pūrva-karmaja-vyādhi:*** olyan betegségtípus, amelynek kiváltó oka elsősorban nem a jelen életmódban keresendő (lásd *pūrva-karmaja*).
[27] ***Daiva:*** szó szerint „isteni", „égi" vagy „sorsszerű". Az ájurvédikus kóreredetben a páciens irányításán kívül eső, transzcendens vagy karmikus tényezőkre utal. (A fogalom részletesebb kifejtését lásd később.)

Betegségek kezelése

Caraka három fő kezelési irányzatot ír le, nevezetesen: a spirituális terápiát *(daivavyapāśraya)*[28], a gyakorlati terápiát *(yuktivyapāśraya)*[29] és a mentális terápiát *(sattvavajaya)*[30] *(Ca. Sū. 11/54)*. Elsődleges jelentőséget tulajdonít a spirituális terápiának, és Cakrapāṇi[31] a kommentárjaiban részletesen időzik ennél a témánál. Kijelenti, hogy ez a módszer gyors hatásmechanizmussal bír *(āśu-vyādhi-haratvam)*, vagyis rövid idő alatt meg tudja gyógyítani a betegségeket.

> त्रिविधौषधम् इति –
> दैवव्यपाश्रयं, युक्तिव्यपाश्रयं, सत्त्वावजयश्च ।
> तत्र दैवव्यपाश्रयं – मन्त्रौषधि मणि मङ्गल बल्युपहार होम नियम प्रायश्चित्त उपवास स्वस्त्ययन प्रणिपात गमनादि । युक्तिव्यपाश्रयं – पुनराहारौषधद्रव्याणां योजना । सत्त्वावजयः – पुनरहितेभ्योऽर्थेभ्यो मनोग्रहः ॥ ५४ ॥ (चरक सूत्रस्थान ११)
>
> चक्रपाणि –
> दैवम् अदृष्टं तद्व्यपाश्रयं, तच्च यददृष्टजननेन व्याधिप्रत्यनीकं मन्त्रादि; यदि वा दैवशब्देन देवा उच्यन्ते, तानाश्रित्य यदुपकरोति तत्तथा; मन्त्रादयो हि दैवप्रभावादेव व्याधिहराः, बल्युपहारादिप्रीताश्च देवा एव प्रभावात् व्याधिं घ्नन्ति ।
> अत्र दैवव्यपाश्रय आदावुक्तं आशुव्याधिहरत्वेन । प्रणिपातो देवादीनां शारीरो नमस्कारः, गमनं विदूरदेवादिगमनम् ॥ ५४ ॥

Az *Aṣṭāṅga Saṅgraha*[32] *Sūtrasthāna*[33] részében Indu[34] kommentárja *(A. S. Sū. 12/4)* részletes magyarázatot ad a hatásmechanizmusról arra vonatkozóan, hogy miként állítja vissza a ***daivavyapāśraya-cikitsā*** a szöveti elemek egyensúlyát *(dhātu-sāmya)*. Ez elgondolkodtató abban az értelemben, hogy ez a módszer még gyógyszerek nélkül is

---

[28] ***Daivavyapāśraya:*** (vö. *daivavyapāśraya-cikitsā*, 4. o.).

[29] ***Yuktivyapāśraya:*** azaz „racionális gyógyítás". A fizikai testen végzett terápiák, amelyek az értelem és a tapasztalat *(yukti)* alapján a szervezet egyensúlyának helyreállítására törekednek. Ide tartoznak a gyógynövények, a megfelelő étrend és életmód, a tisztító eljárások *(pañca-karma)*, valamint a *doṣa-, agni-, dhātu*-alapú kezelések.

[30] ***Sattvavajaya:*** ez az irányzat az elme feletti uralomról és a mentális kontrollról szól. Célja a tudat *sattva* minőségének, vagyis tisztaságának elérése azáltal, hogy az elmét visszatartjuk az ártalmas vágyaktól és érzelmektől, így csökkentve a *rajas* és *tamas* minőségek zavaró hatásait. Eszköztárához tartozik az Ájurvéda sajátos pszichoterápiája: a negatív gondolatminták átalakítása, a meditáció, valamint az önfegyelem gyakorlása.

[31] ***Cakrapāṇi*** *(vagy Cakrapāṇidatta):* 11. századi kiemelkedő ájurvédikus orvos és tudós. Legismertebb műve az *Āyurveda-dīpikā*, amely a *Caraka-saṃhitā* egyik legmeghatározóbb kommentárja. Munkájában tisztázta a szöveg számos homályos részét, és logikai egységbe rendezte Caraka tanításait. Ezért az utókor gyakran úgy emlegeti, mint aki „fényt gyújtott" az Ájurvéda tudományában.

[32] ***Aṣṭāṅga Saṅgraha:*** az Ájurvéda nyolc ágát összefoglaló klasszikus alapmű, amelyet Vāgbhaṭa (kb. i. sz. 6. század) írt. Az ájurvédikus tudásanyag rendszerezett, enciklopédikus összegzése.

[33] ***Sūtrasthāna:*** az ájurvédikus szöveggyűjtemények első fő egysége, az „Alapelvek könyve". Tartalmazza a filozófiai alapokat, valamint a diagnosztika és a terápia legfontosabb irányelveit.

[34] ***Indu:*** kb. i. sz. 10. században élt jeles ájurvédikus tudós és kommentátor, akit a hagyomány Vāgbhaṭa tanítványaként tart számon. Legismertebb műve az *Indumatī* (más néven *Śaśilekhā*), amely az *Aṣṭāṅga Saṅgraha* egyik legfontosabb és legmélyebb kommentárja.

képes a betegségek enyhítésére, a folyamat pedig anélkül megy végbe, hogy befolyásolná az anyagcsere-tüzek *(agni)*[35] állapotát.

Lehetséges, hogy mindez egy másik világban vagy univerzumban[36], és nem a fizikai síkon történik, amely a jelenlegi modern kutatási eszközök számára hozzáférhetetlen.

> तत्र
> दैवव्यपाश्रयं यत् पापस्योपघातकत्वेनैव जठराग्निसंयोगेन विना धातुसाम्यकरं मन्त्रौषध्यादि ।
> अत्रौषधीनां धारणमेवाभिप्रेतम् ।
> बलेरुपहारो देवादिषु ।
> नियमो वर्ज्यवर्जनम् ।
> प्रायश्चित्तं व्रतादि ।
> उपवासः प्रसिद्धः पापहर्तृत्वे ।
> स्वस्त्ययनं वेदोक्तं कर्म ।
> (अष्टाङ्गसङ्ग्रह सूत्रस्थान १२।४ – इन्दुविरचित-शशिलेखा-व्याख्या)

A *daiva* szó nem fizikai okokra utal, hanem az istenséghez vagy egy isteni létezőhöz kapcsolódik, és ez a „láthatatlan ok" *(adṛṣṭa-hetu)* a patogenezisben. Ez többek között magában foglalja mindazt, amit a leszületésünk előtt magunkkal hoztunk az evolúció hosszú folyamatának eredményeként a fizikai síkra történő alászállás során, és ami végül az újraszületést eredményezte.

Pūrva-janma-kṛtaṃ karma tad daivam iti – „Az előző életből származó karma az, amit végzetnek hívunk." *(Hitopadeśa, Prastāvikā 31.)*

A *daivavyapāśraya-cikitsā* során az alábbi gyógymódokat alkalmazzák:

1. ***Mantra*** – A mantrákat ősidők óta használják, egészen az ájurvédikus klasszikus szöveggyűjtemények *(saṃhitā)* korszakától kezdődően, és a védikus irodalomban is. A mantrákat gyógyszerekkel együtt széles körben alkalmazták a betegségek gyógyítására, mivel mindkettőt egyformán fontosnak tekintették. A *saṃhitákban* a mantrák gyakorlatát többek között az *agada-tantra*[37] és a *puṃsavana-prayoga*[38] során írják elő.

---

[35] ***Agni:*** szó szerint „tűz". Az egyetemes átalakító erő, amely kozmikus szinten a Napban és a csillagokban, az emberi testben pedig az emésztés és a szöveti elemek szintjén működő anyagcsere-tüzek formájában nyilvánul meg. Ez az elv felelős minden anyagi és szellemi transzformációért.

[36] A modern kvantumfizika egyes elméletei – például a kvantummező-elmélet – olyan alapvető mezők létezését írják le, amelyek a fizikai jelenségek hátterében állnak. Ez szemléleti párhuzamot mutat az Ájurvéda azon tanításaival, miszerint a látható világ mögött finomabb, nem közvetlenül érzékelhető szintek működnek.

[37] ***Agada-tantra:*** az Ájurvéda nyolc ágának egyike, a toxikológia tudománya. Feladata a különféle (növényi, állati, ásványi vagy mesterséges) mérgek azonosítása és hatásaik semlegesítése, beleértve a „pszichikai mérgek" elleni védelmet is (lásd még *viṣa-cikitsā*, 14. o.).

[38] ***Puṃsavana-prayoga:*** különleges születés előtti rítus és eljárás, amelyet a várandósság korai szakaszában végeznek. Célja a magzat egészségének támogatása, a genetikai potenciál megerősítése és a fejlődési rendellenességek megelőzése.

2. ***Maṇi*** – Drágakövek és az egyéb speciális, „tiszta” – tehát *sattva* minőségű – kövek viselete szintén ebbe a kategóriába tartozik. (Ford. megj.: az Ájurvéda szerint a kövek nemcsak díszek, hanem sűrített energiák, amelyek képesek harmonizálni a test működését és finomenergetikai rendszerét.) A drágakő bemerítésével rituálisan elkészített szantálfás vizet *(candana-jala)* a fokozott testhővel járó állapotok (pl. láz) gyógyítására használják *(Cakrapāṇi ad Ca. Ci. 3/262)*.
3. ***Auṣadha*** – Külső, rituális kezelés a test meghatározott területein válogatott gyógynövények felhasználásával, mint például a *sahadevī*[39]-gyökér fejhez kötése váltóláz *(viṣama-jvara)* esetén *(Ca. Sū. 8/18)*.
4. ***Maṅgala*** – Jótékony hatású rítusok alkalmazása, és az idősebbek áldásának, jókívánságainak kérése.
5. ***Homa*** – Tehénghí (tisztított vaj, *ghṛta*)[40] és más áldást hozó szubsztanciák felajánlása imákkal kísérve. Különböző tűzszertartásokat *(homa)* különféle célokra javasolnak.
6. ***Bali*** – Az engesztelő áldozatbemutatás gyakorlata.
7. ***Niyama*** – Pozitív életmódbeli, erkölcsi és szellemi gyakorlatok követése.
8. ***Upahāra*** – Rituális felajánlások és adományok minden érző lény, a szegények és tehetetlenek számára.
9. ***Prāyaścitta*** – Ünnepélyes bűnbánat a múltban elkövetett tettekért, akár tudatosan, akár tudattalanul történtek.
10. ***Upavāsa*** – Böjt és önmegtartóztatás a test és az elme megtisztítására.
11. ***Svastyayana*** – Áldást és védelmet kérő rítusok végzése mantrák recitálásával, valamint a felajánlásokat követő leborulásokkal.
12. ***Praṇipāta*** – Alázatos leborulás és feltétel nélküli önátadás az istenség vagy a lelki tanító *(Guru)* előtt.
13. ***Yātrāgamana*** – Zarándoklat szent helyekre az istenek kegyelmének elnyeréséért.

A spirituális terápiák közül Cakrapāṇi kommentárja a mantrák alkalmazásával *(mantra-prayoga)* kezdődik, amelyek szorosan kapcsolódnak a *Tantra-śāstra* tanításaihoz. A régi tanítók szerint az orvos nem illetékes a rituális eljárások végrehajtására[41], amit egyértelműen megemlítenek a születés előtti rítusok kapcsán, ahol az alkalmazott mantrák célja a karmák kimerítése *(karmakṣaya),* ezáltal pedig a kívánt utódok világra jöttének segítése.

[39] ***Sahadevī*** *(Vernonia cinerea):* egy fontos gyógynövény az Ájurvédában, főként a láz csillapítására és idegrendszeri panaszok kezelésére használják.

[40] ***Tehénghí (tisztított vaj, ghṛta):*** az Ájurvéda szerint a leghatékonyabb szubsztancia az *agnik* táplálására és ezen keresztül a szövetek regenerálására. Kiváló hordozóanyag *(anupāna)*, amely a gyógynövények hatóanyagait a legmélyebb sejtszintekig, sőt az idegrendszerig is eljuttatja.

[41] Bár az orvosnak fel kell ismernie, ha egy betegség hátterében karmikus vagy spirituális okok állnak, ő maga nem feltétlenül jogosult speciális rítusok (pl. tűzszertartás) elvégzésére. Erre a papok, *brāhmaṇák* vagy a tantrikus mesterek hivatottak. Az orvos feladata a diagnózis és a fizikai kezelés, a szellemi beavatkozáshoz pedig „beutalja” a beteget a megfelelő tekintélyhez.

Tantra és mantra az Isteni Gyógyításban

A *mantra-upāsanā*[42] a Tantra szerves része, amit az *āgamák*[43] különböző iskolái tanítanak, és amely az *Advaita*[44] és a *Sāṃkhya*[45] filozófiájának szintézisére törekszik – így segítve az emberi tudat felemelkedését az Istenihez. Valójában ez egy személyes megtapasztalás, aminek során az ember a kozmikus létezés teljességének örömét a legmagasabb szinten éri el.

Rituális gyakorlatokból és különböző mantra-technikákból *(mantra-japa)* áll, melyek révén a fizikai struktúrán túli, szubtilis tudat az öntisztítás folyamatán keresztül a legfelsőbb beteljesülés síkjára emelkedik. Ez több mint biológiai! Ez a kozmikus tudati sík magába foglalja az absztrakt tudás bölcsességét, amely a test, az elme és a szellem egységében az embert, mint komplex rendszert irányítja.

Minden mantrának megvan a maga istensége *(devatā)*[46], akit gyönyörködtet az adott mantra folyamatos ismétlése, és nagy erővel ruházza fel az imádkozót, megadva számára áhítatának gyümölcseit.

A mantrát egy hiteles Mestertől *(Guru)* kell megkapni, majd a gyakorlást rendszeresen folytatni szükséges ahhoz, hogy az ember elérje az életben kitűzött céljait. A mantrák absztrakt tudása és azok folyamatos gyakorlása olyan különféle szertartási elemekhez kapcsolódik, mint például a „tettek négyese" *(karma-catuṣṭaya).* Ez magába foglalja a felajánlás *(pūjā)*[47], a mantra-ismétlés *(japa)*[48], a kontemplatív szemlélődés *(dhyāna)*[49] és a tűzszertartás gyakorlatait. E módszerek pontos leírását a *Tantra-śāstra* különböző gondolati iskolái részletezik. Mivel ez egy rendkívül kiterjedt téma, célszerűbb kizárólag a ***daivavyapāśraya-cikitsā*** rendszeréhez való kapcsolódásait vizsgálni.

A mantrák gyakorlásának bizonyos előfeltételei vannak, többek között a testi és kéz-rituálék *(aṅga-nyāsa* és *kara-nyāsa)*[50] elvégzése, valamint az ötféle felajánlás *(pañca-*

---

[42] ***Mantra-upāsanā:*** a szent hangvibrációkkal (mantrákkal) végzett hódolat vagy meditáció.
[43] ***Āgamák****:* ősi kinyilatkoztatott iratok, amelyek a tantrikus gyakorlatok, a rituálék és a templomi imádat részletes szabályait tartalmazzák.
[44] ***Advaita:*** szó szerint „nem-kettősség". Az egyéni lélek és a világmindenség *(Brahman)* alapvető egységét hirdető indiai filozófiai irányzat.
[45] ***Sāṃkhya:*** az indiai bölcselet egyik alaprendszere. A valóságot a Tiszta Tudat *(Puruṣa)* és az anyagi természet *(Prakṛti)* kölcsönhatásaként írja le. Az Ájurvéda elméleti alapját képezi.
[46] Míg a *deva* vagy *devī* magát az isteni lényt jelöli, addig a ***devatā*** az adott fizikai formában vagy folyamatban – legyen az időciklus, bolygó, szerv, gyógynövény vagy mantra – megnyilvánuló specifikus isteni intelligenciára utal. A védikus világkép szerint az univerzum nem „halott" anyag, hanem ezen isteni intelligenciák szövedéke.
[47] ***Pūjā:*** szó szerint „hódolat" vagy „tiszteletadás". Olyan szakrális szertartás, amely összetett folyamatokból – például az istenség meghívásából és rituális felajánlásokból – áll. Számos különböző formája létezik (lásd *pañca-upacāra*).
[48] ***Japa:*** egy mantra meditatív ismétlése. Végezhető fennhangon, suttogva vagy mentálisan.
[49] ***Dhyāna:*** mély meditáció vagy szemlélődés. Ennek során a gyakorló figyelme megszakítás nélkül a meditáció tárgyára (pl. egy mantrára vagy istenségre) irányul.
[50] ***Aṅga-nyāsa és Kara-nyāsa:*** szó szerint „test-elhelyezés" és „kéz-elhelyezés". Olyan rituális gyakorlatok, amelyek során a gyakorló meghatározott mantrák kíséretében megérinti saját teste különböző pontjait, valamint a tenyerét és ujjait. Célja a test energetikai megtisztítása és a mantra erejével történő „isteni formába öltöztetése".

upacāra)[51] bemutatása. Így az előírt *deva* elégedetté válik, és kiárasztja kegyelmét. Ezeket részletesen leírja a *Tantra-śāstra*, melynek tanításait csak egy *Guru* segítségével sajátíthatja el az ember.

Kétségtelen, hogy a mantrák hatalmas erőt fejtenek ki az emberi szervezet komplex rendszerében – különösen a szubtilis síkon és a környezetben – és különböző módokon befolyásolják annak működését.

Ebben a folyamatban meghatározó szerepet játszanak az olyan tényezők, mint az öt őselem, a hét szöveti elem, a mag-szótagok *(bījākṣara)*[52], a hat fő energiaközpont *(ṣaḍ-cakra)*[53], valamint az irányító istennői minőségek *(yoginī-devatā)*[54] és kozmikus intelligenciák *(adhidevatā)*[55]. Mivel minden egyes csakra egy-egy meghatározott elemhez és szövethez is kapcsolódik, ezek összehangoltan fejtik ki hatásukat, megteremtve ezzel az Isteni Gyógyítás feltételeit és lehetőségeit.

[51] ***Pañca-upacāra:*** a *pūjā* leggyakoribb formája, az „ötféle felajánlás". Ezek az öt őselemet szimbolizálják: illatos paszta vagy agyag (*gandha* – föld), virág (*puṣpa* – éter), füstölő (*dhūpa* – levegő), mécses (*dīpa* – tűz) és ételfelajánlás (*naivedya* – víz).

[52] ***Bījākṣara:*** szó szerint „mag-szótag". Olyan egyszótagú mantra (pl. *laṃ, raṃ, aiṃ*), amely egy-egy specifikus energiát vagy istenséget esszenciális formában hordoz.

[53] ***Ṣaḍ-cakra:*** a test hat fő energiaközpontja (vö. *sapta-cakra*). Bár a *Ṣaḍ-cakra* elnevezés hat központra utal, a rendszerhez szorosan kapcsolódik a hetedik – a többin túlmutató – szellemi központ, a koponya tetején elhelyezkedő koronacsakra *(Sahasrāra)* is. A tantrikus hagyomány azért nem tekinti a rendszer részének a hetediket, mivel az már kívül esik a fizikai test határain, és a magasabb tudat állapotát jelképezi.

[54] ***Yoginī-devatā:*** a csakrákban és a szervekben lakozó irányító női istenségek vagy intelligenciák, amelyek az adott terület élettani és energetikai folyamatait felügyelik.

[55] ***Adhidevatā:*** irányító istenség vagy kozmikus rendező erő. Egy-egy szerv, érzékszerv vagy mentális funkció felett uralkodik. Az Ájurvéda szerint az *adhidevatāk* biztosítják az emberi test és az univerzum (makrokozmosz) közötti energetikai összhangot.

Ṣaḍ-cakrák és kapcsolataik

(A dél-indiai tantrikus rendszer szerint[56])

Csakrák	**Mag-szótag** *(Bījākṣara)*	**Szövet** *(Dhātu)*	**Elem** *(Bhūta)*	**Kozmikus istenség színe** *(Adhidevatā-varṇa)*	**Irányító női istenség** *(Yoginī-devatā)*	**Szirmok száma** *(Dalāḥ)*	**Szirmok színe** *(Dalavarṇāḥ)*	**Szótagok** *(Akṣarāḥ)*
7. Sahasrāra (Koronacsakra)	(Az ***aum*** „visszhang" nélküli formája)	*Śukla* (Reproduktív esszencia)	–	*Karpūra* (Kámforfehér)	*Yākinī* (याकिनी)	1000	Minden szín keveréke (Szivárvány)	अं – क्षं (50x20 alkalommal)
6. Ājñā (Homlokcsakra, azaz a „Harmadik Szem")	ॐ oṃ (aum)	*Majjā* (Csontvelő)	*Manas* (Elme)	*Vidyut* (Villámfény)	*Hākinī* (हाकिनी)	2	Rubinvörös	हं, क्षं
5. Viśuddhi (Torokcsakra)	हं haṁ	*Tvak* (Bőr)	*Ākāśa* (Éter)	*Dhūmra* (Füstszín)	*Ḍākinī* (डाकिनी)	16	Füstszín	अं, आं, इं, ईं, उं, ऊं, ऋं, ॠं, लं, ॡं, एं, ऐं, ओं, औं, अं, अः
4. Anāhata (Szívcsakra)	यं yaṁ	*Rakta* (Vér)	*Vāyu* (Levegő)	*Piṅgala* (Vöröses-arany)	*Rākinī* (राकिनी)	12	Ragyogó fehér	कं, खं, गं, घं, ङं, चं, छं, जं, झं, ञं, टं, ठं
3. Maṇipūraka (Köldök- / Napfonatcsakra)	रं raṁ	*Māṁsa* (Izom)	*Tejas* (Tűz)	*Nīla* (Kék)	*Lākinī* (लाकिनी)	10	Kék	डं, ढं, णं, तं, थं, दं, धं, नं, पं, फं
2. Svādhiṣṭhāna (Szakrális / Nemi csakra)	वं vaṁ	*Medas* (Zsír)	*Ap* (Víz)	*Vidruma* (Korallvörös)	*Kākinī* (काकिनी)	6	Olvadt arany	बं, भं, मं, यं, रं, लं
1. Mūlādhāra (Gyökércsakra)	लं laṁ	*Asthi* (Csont)	*Pṛthivī* (Föld)	*Pīta* (Sárga)	*Sākinī* (साकिनी)	4	Vérvörös	वं, शं, षं, सं

Charaka magyarázata szerint, az isteni hatás *(deva-prabhāva)* az elsődleges a terápiás eljárások során. Tehát a betegségek gyógyítása nem más, mint a fentebb felsorolt tényezők egymásba fonódó rendszerének összessége. A mantrák megadott számú ismétlése segít elnyerni az adott istenség kegyét, aki ennek hatására összehangolja a megfelelő elemeket és szöveteket. Ezáltal létrejön a szövetek egyensúlyi állapota, amely a valódi egészség alapja.

Például a zsírszövetet *(medo-dhātu)* érintő kóros állapot sokkal hatékonyabban kezelhető a szakrális, azaz a nemi csakrára *(svādhiṣṭhāna-cakra)* történő

[56] A keralai iskolákban (pl. a dél-indiai *Śaiva Siddhānta* vagy a helyi *Nambudiri* hagyományok) gyakran előfordulnak olyan szimbolikus megfeleltetések, amelyek eltérhetnek az észak-indiai, népszerűbb jógaiskolák rendszereitől.

összpontosítással, és annak *yoginī-devatājához*, *Kākinīhez* való fohászkodással. Emellett további meghatározott szertartási rend *(pūjā-krama)* és gyógyanyagok *(dravya)* alkalmazása is szükséges, melyek segítségével egyidejűleg visszaállítható a víz elem *(jala-bhūta)* és a föld-víz elem *(kapha-doṣa)*[57] normális konzisztenciája. Itt a szokásos kezelési eljárások mellett ennek elvégzése is javasolt, és Caraka megemlíti, hogy az ilyen esetekben a kezelés gyors gyógyuláshoz vezet.

A mantrák gyakorlását a toxikológiai kezelésekben *(viṣa-cikitsā)*[58] és a fiú utód születését elősegítő szertartások *(puṃsavana-kriyā)* alatti rituálék során is javasolják. A kezelési eljárások alapelvei a *Tantra-śāstrában* kerültek részletesen kifejtésre. A *Kulārṇava Tantra*[59] – mint a tantrikus hagyomány egyik mérvadó szentirata – megemlíti, hogy betegség *(roga)* és egyéb kibillent *doṣa*-állapotok *(doṣa-avasthā)*[60] esetén a *yoginī-devatāk* imádása rendkívül hasznos *(Kula. Ca. 10/5).*

Asztrológiai elemzés

Az asztrológiai elemzés *(jyotiṣa-nirūpaṇa)* szintén igen hasznos bizonyos betegségek értékelésében. Az indiai orvosi asztrológia hiteles szövege, a *Vīrasiṃhavalokana*, részletesen tárgyalja az egyes bolygóállások *(graha)* hatását, amelyek konstellációi esetén rendellenességek alakulhatnak ki az emberi szervezetben. A szöveg minden betegség leírását az asztrológiai összefüggések felvázolásával kezdi, majd folytatja a kóreredet és kórfejlődés *(nidāna* és *samprāpti)* tárgyalásával. E tényezők figyelembevételével a betegségek három fő oka *(doṣaja-hetu*[61], *karmaja-hetu*[62] és *doṣa-karmaja-hetu*[63]*)* hatékonyan azonosítható a sikeres kezeléshez.

A meghatározott szertartási rendekben alkalmazott *dravyák* (ebben az értelmezésben *oṣadhák,* azaz a növényekből származó gyógyanyagok) kiemelt jelentőségűek. Számos *dravyát* alkalmaznak szelektíven a különféle terápiás eljárások során, eltérő gyógyászati célokra.

---

[57] ***Kapha-doṣa:*** az Ájurvédában a három *doṣa* egyike. A föld és a víz elemekből álló élettani erő, amely a testnedvek, a strukturális stabilitás, a szövetek és a test „összetartása" felett őrködik. Egyensúlyának felborulása túlsúlyt, nehézkességet és különböző betegségeket eredményezhet. A ***doṣák*** *(vāta, pitta, kapha)* az öt elem kombinációjából származó bioenergetikai szabályozó elvek. Ezek irányítják az élettani folyamatokat, és egyensúlyi állapotuk a testi-lelki egészség alapja.

[58] ***Viṣa-cikitsā:*** szó szerint „méregkezelés". A mérgezések semlegesítését célozza. A fizikai ellenszereken túl a hagyományban kiemelt szerepet kapnak a mantrák és rítusok, mint a szubtilis mérgek vagy környezeti ártalmak eltávolításának eszközei.

[59] ***Kulārṇava Tantra:*** a *Kaula*-hagyomány tanításait összefoglaló egyik legfontosabb tantrikus irat (kb. 1000-1200 körül). Kiemelkedő szerepet tulajdonít a mantrák tudományának és a belső tisztaság elérésének a gyógyulás folyamatában.

[60] ***Doṣa-avasthā:*** szó szerint „a *doṣák* állapota". A már említett *doṣák* aktuális egyensúlyi vagy zavart állapota.

[61] ***Doṣaja-hetu:*** kizárólag a *doṣák* egyensúlyának felborulásából adódó ok.

[62] ***Karmaja-hetu:*** szó szerint „karmából származó ok" (lásd *pūrva-karmaja*, 7. o.).

[63] ***Doṣa-karmaja-hetu:*** kevert ok, amelyben a *doṣa*-egyensúlyhiány és a karmikus háttér egyszerre van jelen.

A *Ṛgveda Oṣadhi Sūkta* fejezete, amely 23 mantrából áll, beszél a beteg, az orvos és az *oṣadha* kapcsolatáról, ahol magára a gyógynövényre *(oṣadhi)* „anyaként" és istennőként *(devī)* tekintenek.

Ebben az összefüggésben a *ṛṣi* a *bhiṣak*, a *chandas* az *anuṣṭup*, a *devatā* pedig maga az *oṣadhi*.

> **Magyarázat a fordítótól:** Ebben a szakrális rendszerben a folyamat bölcs látója *(ṛṣi)* azáltal válik gyógyítóvá *(bhiṣak)*, hogy a mantrát életre keltve, a verseket *(chandas* és *anuṣṭup)* recitálva azok „ritmusára" hangolódik, így belépve ezek létező rezgésébe. Tehát az orvos egy magasabb, *ṛṣi*-tudatállapotba emelkedik. Az *anuṣṭup* egy 32 szótagos klasszikus védikus forma a *chandas* rendszerén belül. E szent vers-ritmikák teszik lehetővé, hogy a gyógynövény *(oṣadhi)* tápláló „anyai" aspektusa, azaz gyógyító ereje *(oṣadha)* aktiválódjon, és az isteni intelligencia *(devatā)* hatékonyan megnyilvánuljon a beteg szervezetében. A védikus tanítás szerint a szent vers-ritmikák a kozmosz alapvető matematikai és akusztikai szerkezetének mintájára lettek megalkotva.
>
> Fontos megemlíteni, hogy a védikus filozófia a növényekre nem tárgyként, hanem élőlényként és isteni megnyilvánulásként tekint, akik az élet fenntartásához szükséges tápláló, gondoskodó energiákat hordozzák. Így a rituálék során a növények szubtilis energiái *(vīrya* és *prabhāva)* felszabadulnak, és lehetővé teszik a betegség finomfizikai szinten történő gyógyítását. A gyógynövények nemcsak kémiai hatóanyagokat tartalmaznak, hanem hordozzák a Hold-fény *(Soma)*[64] energiáját is, amely a mantrákkal végzett rituálékkal aktiválható vagy felerősíthető. A növényben lévő „anya" *(mātṛ)* annak „engedelmeskedik", aki belső, tiszta látással (*ṛṣi*-tudattal) fordul felé, és így képes „megszólítani" a növényben lakozó istenséget *(devatā)*.

A védikus filozófia szerint minden létező dolog fel van ruházva egy-egy meghatározott istenség vagy istennő *(deva*, *devī* vagy *devatā)* erejével, ezáltal ők bármely cél érdekében kifejthetik erőteljes hatásukat. Többek között *Iṣkṛti*[65], *Sīrā*[66] és *Patatreenī*[67] a védikus irodalomban említett ezen istenségekhez *(devatāk)* kapcsolódó megnyilvánulások elnevezései.

A gyógynövény *(oṣadhi)* hatóereje a benne immanensen jelenlévő isteni erő *(oṣadhi-śakti)* kegyelme által nyilvánul meg, és árad ki a teremtésben. A szöveg azt is megemlíti,

---

[64] ***Soma:*** az univerzum éltető, tápláló és hűsítő elve. A védikus kozmológiában a Holdhoz kapcsolódik, amely az éjszakai harmat és a növények nedveinek forrása. Míg az *Agni* a tűz és az átalakítás energiája, a *Soma* az életerő *(ojas)* alapanyaga. Szubtilis szinten az örömteli tudatállapotot és a spirituális halhatatlanságot *(amṛta)* jelképezi. A tűzszertartás elégeti a betegség okait (*Agni* elv), míg a gyógyfüvek, gyógyanyagok és a *Soma* regenerálják a szervezetet és visszaadják az életerőt.

[65] ***Iṣkṛti:*** szó szerint „visszarendezés", „újraépítés". A védikus himnuszokban a gyógynövények azon képességének megszemélyesítése, amely a sérült szövetek szerkezeti épségét és a megbomlott testi rend funkcionális egyensúlyát fizikailag, illetve energetikailag is képes helyreállítani.

[66] ***Sīrā:*** az erekkel vagy testcsatornákkal *(srotas)* kapcsolatos növényi minőség. Olyan gyógyító erőt jelöl, amely képes behatolni a legfinomabb szöveti résekbe és ott kifejteni tisztító, gyógyító hatását. Különösen a vér-, nyirok- és idegi csatornák szintjén értelmezhető.

[67] ***Patatreenī:*** szó szerint „szárnyas". Bizonyos gyógynövények gyors, dinamikus hatására utal: „odarepülnek" a betegség gócához, és ott azonnal beavatkoznak. Gyógyító erejük gyorsan és célzottan terjed szét a szervezetben.

hogy a Földön található különféle *oṣadhik* Bṛhaspati deva-guru[68] kegyes jóváhagyásával[69] nyilvánultak meg a világban az élőlények jólétéért.

A különböző gyógynövényeket mantrákkal társítva szinte minden betegségnél alkalmazzák a gyors gyógyulás érdekében.

Például lázas állapotok *(jvara)* esetén a mantra feletti tökéletes uralom *(mantra-siddhi)* elérését követően válik valaki jogosulttá arra, hogy a Dhanvantari[70]-mantrát a beteg számára felajánlja, azaz a mantra erejét közvetítse. Mindez a meghatározott rituális szabályok szigorú betartásával történik, és az előírt tűzszertartás végrehajtása során különböző gyógynövényeket és egyéb gyógyanyagokat ajánlanak fel az istenségnek. Ezek közé tartozik a *guḍūcī*[71], a *nalpāmara*[72], az *āmalakī*[73], a *dūrvā*-fű[74] és a tehénghí.

Az olyan gyógyhatású anyagokat, mint a *dūrvā*-fű, a *guḍūcī*, az *apāmārga*[75], a *khadira*[76], a *bilva*[77] magja, valamint a tehénghí, a Mrityunjaya (a „Halált legyőző") mantrával kísért tűzszertartás során ajánlják fel a betegség enyhítésére és az egészség megőrzésére. Ezt a mantrát általánosan recitálják a szenvedés idején.

A Hanumān-mantrát olyan súlyos esetekben *(mahāroga)* javasolják, mint a bőrbetegségek vagy a lepra *(kuṣṭha)*, a Garuḍa-mantrát pedig különféle mérgezéses *(viṣa)* állapotok gyógyítására alkalmazzák.

A Sudarśana-mantra szintén a súlyos betegségek enyhítésére szolgál, és a kísérő rituális tűzszertartás nélkülözhetetlen elemei az olyan gyógyhatású anyagok, mint a

---

[68] ***Bṛhaspati deva-guru:*** az istenek tanítója, a bölcsesség, a vallásos szertartások és a mantrák ura. A védikus asztrológiában ő a *Guru-graha* (Jupiter), aki a növekedés, a kegyelem és a spirituális tudás képviselője.

[69] Amikor a rituálé során az orvos Bṛhaspatitól áldást kér a növényekre, valójában a tudást és a gyógyító szándékot szenteli meg. Ez a „kegyes jóváhagyás" teszi lehetővé számára, hogy felismerje, mely növény mely betegségre való, és hogy a növény valóban „együttműködjön" vele. (Ez a *jñāna*, a Tudás.)

[70] ***Dhanvantari:*** az Ájurvéda isteni forrása és az orvosok védelmezője, akit Viṣṇu isten egyik megtestesülésének tekintenek. A keralai templomi hagyományokban és a gyógyító rítusok kezdetén, az ő áldását kérik a kezelések sikeréhez. Minden *pūjā-krama* és mantra végső soron Dhanvantari energiáját közvetíti a beteg gyógyulásához.

[71] ***Guḍūcī*** *(Tinospora cordifolia):* a „halhatatlanság itala" *(amṛtā)* néven is ismert növény. Kiváló immunerősítő, vértisztító és lázcsillapító, amely mindhárom *doṣát* egyensúlyba hozza, valamint a *pitta* gyulladásos folyamatait csillapítja.

[72] ***Nalpāmara:*** a négy szent fügefajta (pl. *Ficus religiosa, Ficus benghalensis*) kérgének speciális keveréke. Az Ájurvéda hagyományában bőrbetegségek kezelésére, méregtelenítésre és a szervezet hűtésére használják, gyakran olaj vagy rituális lemosás formájában.

[73] ***Āmalakī*** *(Phyllanthus emblica):* az egyik leggazdagabb természetes C-vitamin forrás. Fiatalító *(rasāyana)* hatású, támogatja az emésztést, a látást és a szövetek regenerációját.

[74] ***Dūrvā-fű*** *(Cynodon dactylon):* szentként tisztelt fűféle. Hűsítő és vérzéscsillapító hatású. A gyógyításban a mentális zavarok és a túlzott belső hő csillapítására szolgál.

[75] ***Apāmārga*** *(Achyranthes aspera):* az egyik legfontosabb szakrális növény, gyakran használják a tűzszertartások során a negatív energiák és a mérgek „kisöprésére".

[76] ***Khadira*** *(Acacia catechu):* az Ájurvéda szerint hatékony vértisztító és bőrbetegségeket gyógyító növény. A rituálékban fáját áldozati faként használják, mert rezgése segít a belső akadályok és a „lelki szennyeződések" elégetésében.

[77] ***Bilva*** *(Aegle marmelos):* Śiva szent fája, minden része gyógyhatású. Az ájurvédikus gyógyászatban magjait gyakran gyulladáscsökkentésre és az elme megnyugtatására használják.

dūrvā-fű, a *guggulu*[78], az *apāmārga,* a *tila*[79] és a *sarṣapa*[80]. Mindezek mellett a céltól függően számos egyéb gyógyhatású anyagot is felhasználnak a tűzszertartás kellékeként a mantrák recitálása során.

Maga az univerzum éltető elve *(Soma)* volt az, amely felosztotta önmagát a gyógynövények *(oṣadhi)* urává és a Holddá az égen – így kettős formát öltve kiterjesztette önnön lényegét.

A *Ṛgvedában* említésre kerül a Kozmikus Tűz és a Víz elem kölcsönös kapcsolata, és elmondja, hogy a Tűz elem a gyógynövények éltető vízében lényegült át. Ez a teremtés kezdeti állapota, amelyben a Kozmikus Tűz a genezis folyamatában a Víz elem oltalmában maradt fenn. A testnedvek sűrűségét és konzisztenciáját is éppen ez a bennük lakozó – fizikai szinten megnyilvánuló – belső tűz szabályozza, illetve tartja fenn.

A világegyetem anyagi megnyilvánulásának elméleti magyarázata egyfajta „Pandora szelencéje" maradt, amióta a modern fizikusok az univerzum eredetét kutatják.

Érdemes megemlíteni, hogy a kiváló terapeuta Steven Halpern, Ph.D., a kaliforniai *Spectrum Research Institute* alapítója, részletesen kifejtette a hangok különböző frekvenciáinak rendkívüli és meglepő hatásait, különösen az autonóm idegrendszerre és az emberi szervezet bizonyos endokrin mirigyeire. Dr. Benno Max Leser-Lasario bécsi orvos szintén mélyreható és szisztematikus munkát végzett a *mantra-upāsanā* területén, és ugyanerre a megállapításra jutott fiziológiai nézőpontból.

Kapcsolat:
Prof. Dr. K. Sasidharan, MD(Ay)
Kerala, India
E-mail: drksasidharan@gmail.com

[78] ***Guggulu*** *(Commiphora mukul):* az indiai balzsamfa tisztított gyantája. Az Ájurvéda egyik legerősebb méregtelenítő és gyulladáscsökkentő anyaga, amely képes „lekaparni" a lerakódott szennyeződéseket és méreganyagokat *(āma)* a szövetekről és az erek faláról.

[79] ***Tila*** *(Sesamum indicum):* szezámmag, az életenergia és a stabilitás szimbóluma. Az ájurvédikus masszázsolajok alapanyaga, táplálja a csontokat és az idegeket.

[80] ***Sarṣapa*** *(Brassica campestris / Brassica nigra):* mustármag, fekete mustármag. Gyógyászati és rituális szempontból elsősorban a fekete mustármag használatos. Erőteljesen melegítő, baktériumölő és keringésjavító hatású. A tantrikus rituálékban védelmező erejéről ismert: a magok szétszórása vagy elégetése a negatív hatások, akadályok és a „gonosz erők" elűzésére szolgál.